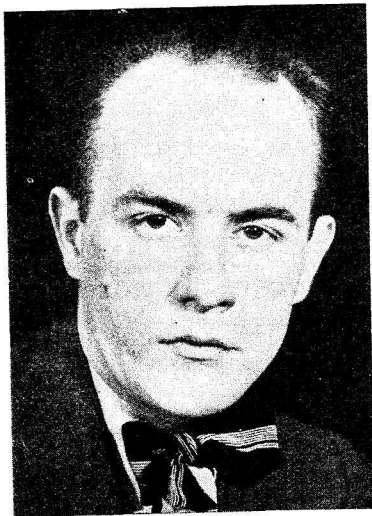

HET ORATORIUM. KONING SWENTIBOLD VAN HERMAN STRATEGIER

Herman Strategier

Koning Swentibold is de historische, maar in het Limburgse toch half mythe geworden held van het oratorium, dat Herman Strategier in opdracht van het Gemeentebestuur van Maastricht en de K.R.O. op een tekst van pater Jac. Schreurs M.S.C. heeft geschreven en dat ter ere van het Regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina op Zondag 29 en Dinsdag 31 Augustus te Maastricht werd uitgevoerd. Zijn geschiedenis levert een goede stof op voor een dramatisch oratorium. Hij was de bouwheer van de prachtige Munster, een verrassing voor den onvoorbereiden passant in het onaanzienlijke dorpje Susteren ten Noorden van Sittard. Hij was vroom, prachtlievend en dapper, een onevenwichtige natuur tevens, en daarom misschien ook roekeloos. Vóór alles vervuld van de nieuwe kerk, die hij had laten bouwen op de plaats, waar een kerk van Sint Willibrord zelf door de Noormannen verwoest was, sloeg hij geen acht op de bedreiging van zijn vijanden. Zij overvielen zijn leger

terwijl hij het feest van de kerkinwijding vierde. Ijlings naar het slagveld getogen, sneuvelde hij en werd in zijn nieuwe Munsterkerk begraven. Dit is de stof van het oratorium, dat in zijn conceptie en in menig détail van zijn uitwerking de gelukkige doorwerking vertoont van Honegger's *Jeanne d'Arc au bûcher*, waarin het probleem van de oratoriumvorm voor onze tijd wel een definitief-bevredigende oplossing gevonden schijnt te hebben. Ook Strategier gebruikt hier een doorgecomponeerde vorm, waarvan de onderdelen, de scènes, in elkaar overgaan, zij het dan dat hij zijn werk toch in twee hoofddelen splitst.

Is de formele constructie van het stuk dus interessant genoeg, zij moet evenwel gerechtvaardigd worden door haar inhoud. Deze wordt bepaald door de innerlijke noodzaak om de scènes van dit drama-in-klank zodanig in elkaar grijpend te monteren, dat op het moment van psychologische verzadiging de climax of de anti-climax, de hogere spanning of de ontspanning optreden. Dit vereist tweërlei: een uiterst scherp dramatisch gevoel, en een beheersing van de muzikale vormen, die groot genoeg is om er volkomen los van te zijn. Uitgaande nu van Strategier's kennelijke bedoeling om een dramatisch oratorium te schrijven volgens de boven aangegeven conceptie, moet men vaststellen, dat hij zijn bedoeling soms verrassend goed, maar soms ook niet, heeft kunnen realiseren. Waarschijnlijk ligt de oorzaak in een tekort in de beide voorwaarden, die ik zojuist noemde. Dramatische werking is de vrucht van een zeer geraffineerde constructie. Het lijkt bij deze opzet een grondfout, om voor een zeer belangrijk deel het dramatische accent te laten vallen op het tweede deel, maar het eerste deel overwegend van lyrische aard te doen zijn. Daaruit zou men kunnen verklaren de dan te voorschijn tredende noodzaak om, te beginnen met dat eerste deel, aan de muziek soms een autonoom bestaan toe te kennen door grote, volledig uitgebouwde compositiestukken te scheppen, die innerlijk niet noodzakelijk en dus, getoetst aan het dramatisch-psychologische beginsel, zinloos zijn. Eenmaal dit manco aan dramatische geladenheid aanvaard, woekert de muziek in haar autonome vormenspraak, altijd behept als zij is met de neiging tot een zelfstandig bestaan om haar eigen schoonheid wille, licht door, en zo komt Strategier dan, nadat hij geopend heeft met een op zichzelf vaak zeer boeiend beginkoor, tot andere louter muzikale uitweidingen om op het einde te belanden bij een slotkoor, dat zo omstandig en uitgebreid is, zich zo vaak herhaalt en te weinig varieert, dat men het in het verband van dit werk niet anders dan als een stuk rhetoriek kan beschouwen.

Maar is zijn beheersing van de vormen inderdaad zo uitzonderlijk groot als hij oppervlakkig, blijkens zijn zeer knappe hantering daarvan, doet schijnen? Men zou eerder zeggen, dat zijn beheersing van het métier groot genoeg is, maar toch niet zo groot, of de vormen beheersen hem soms wel. Men is een zaak niet volmaakt meester, wanneer zij nu en dan met u op de loop gaat, en men komt er niet, met vormen te bouwen, als men ze niet voortdurend met ontroerende waarachtigheid weet te laden. In dit laatste nu slaagde Strategier vaak niet, en met name in dat eerste deel hoort men schrikkelijk veel bladzijden, die meer braaf dan mooi zijn, ik bedoel: die de uitdrukking van de vereiste gevoelens zo gladjes en conventioneel naar voren brengen, dat men er geen ogenblik van onder de indruk raakt.

Ik zeg dit alles met opzet scherp, omdat het niet alleen belangrijk is wat Strategier met dit stuk probeert te bereiken, maar omdat het ook op zichzelf een stuk van betekenis is. Dit is een compliment voor het werk, een compliment, dat zijn rechtvaardiging vindt in vele momenten van het tweede deel, die zeer gelukkig in vorm zijn gekomen, boeiend, pakkend en soms ook ontstijgend aan het directe realisme om een wijder verschiet te ontsluiten. Het compliment is ook verdiend wegens goede melodische vondsten, met name daar waar Strategier in de volkstooschrijft, en dit brengt hem zelfs tot iets van een evocatie bij de dood van Swentibold, als de kinderen (bij deze uitvoering waren het jammer genoeg vrouwen) zingen:

Heer Swentibold slaapt met zijn hoofd op zijn zwaard,
Heer Swentibold slaapt als een held.
En als een krijger met bloed in zijn baard
Komt de avond over het veld.

Hetgeen, als het mij veroorloofd is dit op te merken, ook een paar prachtige versregels zijn.

En een derde reden, waarom men de partituur bewonderen moet, is haar gevoel voor orkestrale kleur, die altijd helder en doorzichtig is en dikwijls zeer karakteristiek.

Dit zijn, dunkt mij, redenen genoeg om met enige aandacht bij Strategier's *Koning Swentibold* te verwijlen, en er vooral niet de gemakkelijke vriendelikheden over te zeggen, waarmee men een componist, die een werk als dit te voorschijn heeft gebracht, zou affronteren. Strategier heeft zich in deze partituur tot op aanzienlijke hoogte vrij gewerkt. Zijn gezichtsveld is zeer verruimd, zijn meesterschap is verrijkt. Men zal zijn verdere ontwikkeling oplettend moeten volgen.

De uitvoering onder de talentvolle Paul Hupperts leek mij in vele opzichten uitstekend, muzikaal, kundig en zeer liefdevol. De medewerkenden waren het M.S.O., de „Maastreechter Staar", het Sted. Lyceumkoor, en de solisten Corry Bijster, Jan van Mantgem, Laurens Bogtman, alsmede Antoinette de Visser voor enkele gedeclameerde partijen, en wat deze laatste betreft: zij leken mij het enige moment te vormen, waarop men van een onpersoonlijke navolging moest spreken.